

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale, sev Institutio Sacerdotvm, Ex Divinis Litteris Et Vetervm Patrvm Disciplina

**Torres, Alfonso de
Ingolstadii, 1604**

De vestimentis, vasisque sacris, & linteis. §. II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48973)

Tremendum, & impollutum, vitaleq; Sacramen-
 Incruentum sacrificium. (tum.
 Verum, & singulare sacrificium.
 Tremendum mysterium.
 Oblatio munda munda, ex Malachia.
 Sacramentum pacis & caritatis.

S. Leo.
 S. Io.
 Dam.
 Concil.
 Tridēt.
 Catech.
 Rom.

De Vestimentis, Vasisque sa- cris, & linteis,

§. II.

SUMMARIVM.

SACERDOTES veteris legis sanctis vestibus
 induebantur, & qualiter. 1. 2.

Sacræ vestes nouæ legis quid significant in
 genere, & in specie. 3. 4.

Quæ vestes sint necessariae Missam celebraturo Sacer-
 doti. 3. 4. 5.

Illæ autem quales esse debeant, neque alibi, quam in di-
 uinis officiis, induendæ, neque tangendæ ab homini-
 bus non sacratis, à subdiacono inferioribus. 8. 10.

Neq; palla sacræ, aut vasa à feminis etiam sacratis con-
 tingenda, aut incensum ad altare ponendum. 9.

Quæ fuerint præ vetustate consumptæ, incendantur; &
 cineres in ocula loca proijciantur. 19.

Calix, & Patena non ex alia materia, quam auri, ar-
 genti, aut stanni fiant, quamuis olim ex ligno fue-
 rint. 11.

Sacræ

Sacra Vasa furari cupiens diuinitus punitur. 20.

Græcorum Ecclesia habuit alias vestes mysticas. 6.

Dalmatica quid. 3.

Colobium quid. ibidem.

Orarium quid. 7.

- 1 **A**PPLICABIS Aaron & filios eius ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua indues sanctis vestibus, vt ministrent mihi. *Exod. 40, 29, 31, 35.*

Cum ingredientur Sacerdotes portas atrij interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquã laneum, &c. Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij; & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis, &c. *Ezech. 44.*

Vestimenta sacra in genere, & in specie quid significant.

- 2 **V**ESTES ministrorum Ecclesiæ designant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina. Et, quia quædam sunt, quæ in omnibus requiruntur; quædam, quæ in superioribus, quæ non ita exiguntur in inferioribus: ideo quædam vestes sunt omnibus ministris communes, quædam autem superiorum tantum; & ideo omnibus ministris competit Amictus humeros tegens, quo significatur fortitudo ad diuina officia exequenda, quibus mancipantur; & similiter Alba, quæ significat puri-

puritatem vitæ; & Cingulum, quod significat re-
 pressionem carnis. Sed Subdiaconus vltimus ha-
 bet Manipulum in sinistra, quo significatur exter-
 sio minimarum macularum; quia Manipulus est
 quasi sudarium ad extergendū vultum: ipsi enim
 primo ad sacra tractanda admittuntur. Habet et-
 iam Tunicam strictam, per quam doctrina Chri-
 sti significatur. Vnde & in veteri lege in ipsa tin-
 tinnabula pendebant; Subdiaconi enim primo
 admittuntur ad doctrinam nouæ legis annunti-
 andum. Sed Diaconus habet amplius Stolam in
 sinistro humero, insignum, quod applicatur ad
 ministerium in ipsis Sacramentis. Et a Dalmati-
 cam, quæ est vestis longa, sic dicta, quia in Dalma-
 tiæ partibus primo eius vsus fuit, ad significandum,
 quod ipse primo dispensator sacramentorum po-
 nitur: ipse enim sanguinem dispensat; in dispen-
 satione autem largitas requiritur. Sed Sacerdoti
 Stola in vtroque humero ponitur, vt ostendatur,
 quod plena potestas dispensandi Sacramenta ei da-
 tur, non vt ministro alterius: & ideo Stola descēdit
 vsq; ad inferiora. Habet enim & Casulā, quæ signi-
 ficat caritatem, quia Sacramentum consecrat cari-
 tatis; scilicet Eucharistiam. *S. Thom. sup. 4. Sent. dist.*
24. q. 3. art. 3. de quo vide Innoc. 3. de sacro altaris myst.
l. 1. c. 33. & S. Bonau. de præparatione ad Missam, tom.
2. Opusculorū, & Ven. Bedam in Collectaneis, to. 3. c. de
septem ordinibus. & Alcuinū de diuinis officiis, cap. de
significatione vestimentorum, & Concil. Carthagin. 4.
c. 41. Matisconen. l. c. 6. Toletan. 4. c. 27. Bracharen. 1.

c. 27. & 3. Rhemen. c. 23. Anacletum ep. 3. Stephanum
ep. 1. ad Hilarium. Eusebium de vita Constantini l. 3. Tri-
pert. l. 5. c. 27. Hugonem Card. in Speculo Ecclesiæ, rub. 1.

Gal. 6. a Dalmatica] est vestimentum cum manicis, quæ ci-
tra cubitum desinunt in modum crucis: monens, induto-
rem suum crucifixum debere esse mundo, iuxta Aposto-
lum dicentem: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.
Hæc vestis subrogata est in locum Colobij, quod erat sine
manicis; licet cum aliquali manica referat. Cassianus l. 1.
c. 5. vsos illo fuisse Monachos Aegyptios. Cumq; proces-
su temporis nuditas brachiorum in altari culparetur, in-
uentus est à S. Siluestro vsus Dalmaticarum, vt refert Al-
cuinus de diuinis off. c. de signif. vestimentorum. Et pri-
mo quidem Sacerdotes Dalmaticis utebantur, & ali-
quando inuenimus S. Gregorium illarum vsu decorandos
esse concessisse Episcopum quendam, & Archidiaconum
suum, vt patet ex epist. III. l. 7. postea vero, cum Casulis
vti cœpissent, Dalmaticarum vsus Diaconis cōcessus est,
vt tradit Walafridus Strabo de rebus Eccles. c. 24. Neq;
aliis tunc temporis, quam Rom. Ecclesiæ Diaconis, vt illis
scilicet vterentur diebus solemnibus, in signum lætitiæ, ex
Concil. Salegunstadiensi dist. 76. c. de ieiunio. Hic autem
obiter scire est, non tantum Diaconorum mortuorum fe-
retra tegi Dalmaticis moris fuisse; sed & Romanorum
Summorum Pontificum; vt auctor est S. Gregorius l. 4.
ep. 44. ex Syn. Romana c. 4. Quod fieri vltterius vetuit, ne
honor, qui sacris tantum martyribus ex decreto Euty-
chiani Papæ impendi consuevit, cuiusq; vitæ meriti ho-
minibus impertiretur. Deinde (vt ad propositum reuer-
tamur) Dalmaticarum, vel Tunicellarum vsus ad Sub-
diaco-

diaconos vsq; peruenit (cum antea tunicis tantum lineis induti procederent: vt tradit idem Gregorius 7. ep. 63. ad Ioannem Syracusanum) Quas tunicas Subdiacónalia vocare videtur Micrologus de Ecclesiasticis obseruationibus, c. 52. neque verò aliis inferioris ordinis hominibus concessus vsquam reperitur. Vnde semper mihi displicuit hodiernus sacræ huius vestis abusus, quam sine vlllo discrimine induunt non modo Clerici in minoribus constituti; sed & laici etiam vxorati, ad altare, vel in processionibus ministrantes. Quod ego nescio quo nomine contra debitam sacræ vestibus venerationem subintroducendum est. Aduerte etiam alicubi pro Dalmatica Albam nominari, vt in Concil. Carthagin. 4. distinct. 93. c. Diaconus. & in Mogunt. II. q. 3. c. Episcopus, Presbyter.

Alia Sacerdotalium indumentorū significatio ex incerto carmine.

Tv, quicumque voles Missam celebrare, Sacerdos, 4
 Sis memor, & tota deuotus mente reuoluas,
 Qualia sit Christus pro te certamina passus.
 Velatum capite, & derisum signat Amictus;
 Linea vestis item quod sit despectus in Alba;
 Vincula significant vera, torta q; Zona Manipuli;
 Et Stola imago crucis, quā humeris gestauit Iesus.
 Cernis Amictu, atq; inde quater tu cernis in Alba
 Signa terebrati capitis, manuumque, pedumque.
 Purpureæ spectans Casulam vestis memor esto,
 Vt rubro fuerit perfusus sanguine Christus:
 Cumq; Sacerdotem ad aram cernis properantem,
 Tunc voluas animo memori, vt cōscenderit vltro
 Calua-

Caluariæ montem, moriturus de cruce pro te.

Hæc carmina ex incerto auctore refert Nicolaus Aurificus de dignitate Clericorum.

Quæ vestimenta debeat habere Sacerdos
Missam celebrans.

5 *Vide inf. p. 3. c. 17. ne missas c. nullus Presbyter, n. 20.*

Græcorū Ecclesia habuit alias vestes mysticas, quæ in Græcorum suppellectilium enumerantur.

6 *Vt docet S. Epiphanius hæresi 15. & 16. Scribarum & Phariseorum.*

Sacerdos utatur orariis.

7 PRESBYTERI sine intermissione utantur orariis, propter differentiam Sacerdotalis dignitatis. Concil. Mogunt. c. 28. Cum Sacerdos ad Missarū solennia accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus, aut Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quam orario utroque humero circumseptus. Concil. Brachar. 3. c. 3. dist. 23. c. Ecclesiastica.

b Orarium] proprie est velum, quo mulieres caput velant, & inde sumitur pro quodam ornamento muliebri, ut in Conc. Aurelian. 1. c. 22. de quo 27. q. 1. c. monacho. Est etiā stola sacra, hoc est, indumentum, quod solis competit Diaconis, quibus prædicandi officium est delegatum, & debet gestari in sinistro humero, ut libera maneat dextera, & expeditior ad Sacerdotalis officij ministerium, ut in Concil. Toletan. 4. c. 39. dist. 25. c. Vñ, & d. c. Ecclesiastica.

stica. Rabanus de institutione Clericorum l. 1. c. 19. Alcuinus de diuin. off. c. quid significant vestimenta. vbi asserit, Orarium dici, eo quod oratoribus, id est, prædicatoribus concedatur, ex prædicto Concil. Tolet. 4. Beda tamen in collectaneis cap. de septem ordinibus, innuit, Orarium ab oratione appellatum. De Orario facit mentionem S. Ambrosius in oratione de obitu satyri fratris, & Concil. Laodicen. can. 22.

Vestimenta Sacra qualia debent esse; & non alibi, quam in diuinis officiis, induenda; nec tangenda ab hominibus non sacratis.

VESTIMENTA Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse & honesta, quibus aliis in vsibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus; ne vltio, quæ Balthasar Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima. *Stephanus de consecr. dist. 1. c. eod. Iuo p. 2. c. 74. Sixtus Papa, ep. 2. ut refert idem Iuo p. 3. c. 264. eadem dist. 1. c. in sancta. Vide inf. p. 3. c. 18. ne loca, aut vestes.* Dan. 5.

Sacra vasa, & pallæ sacræ à femininis etiam sacratis contingi non debent; nec incensum ad altare poni.

SACRATAS Deo feminas, vel monachas, sacra vasa, vel sacras pallas penes vos contingere, & incen-

K

cen-

cenſum ponere, & circa altaria deferre, perlatum eſt ad Apoſtolicam Sedem. Quæ omnia reprehentione & vituperatione plena eſſe, nulli recte ſapientium dubium eſt: quare per huius Sanctæ Sedis auctoritatem hæc omnia vobis reſecare funditus, quantocius poteritis, cenſemus; &, ne peſtis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abſtergi citiſſime, mandamus. *Soter Papa ep. 2. diſt. 23. c. eod. Ino p. 3. c. 2. 65. Euseb. can. 99. Laodicenum Conc. c. 43. & can. 100.*

Non licet cuiſlibet ex lectoribus ſacra altaris vafa portare; nec aliis, niſi iis qui fuerint ab Epifcopo Subdiaconi ordinati.

10 *Concil. Brachar. 1. diſt. 23. c. non liceat.*

Calix, & Patena ex auro, argento, aut ſtanno fiant; non ex ære, aut auricalcho, non ex ligno aut vitro.

11 **VRBANVS** Papa omnia ministeria ſacra fecit argentea, &c. *Concil. Triburien. de conſ. diſt. 1. c. Vafa. Calix domini cum Patena, ſi non ex auro, omnino tamen ex argento fiat. Si quis autem pauper eſt, ſaltem vel ſtanneum Calicem habeat: De ære, aut ex auricalcho non fiat Calix: quia ob vini virtutem æruginem facit, pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo Calice præſumat Miſſam cantare. *Concil. Rhemen. de conſ. diſt. 1. c. vt Calix. Burchardus l. 3. c. 96. & 223.**

In ligneo] *ligneus Calix, & Patena lignea olim erant vsui in sacris mysteriis. Eum tamen morem abrogauit S. Zepherinus Papa, constituens, vt in Calice vitreo consecratio diuini sanguinis fieret; vt patet in eius actis. S. Hieronymus ep. 4. ad Rusticum, agens de sancto Exuperio: Nihil inquit, illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. Postea autem in Concil. Rhemensi vtriusq; vsus abrogatus est, vt hic patet, & in Concil. Triburien. de cons. dist. 1. c. Vasa. Sed multo ante erant in vsu Calices & Patena ex auro, vel argento; vt constat ex praedicto Concilio Rhemensi, quod multo ante Triburiense celebratum est.*

Reuerenter Tractandi Calices, sancta velamina, & reliqua ad diuinum cultum pertinentia.

IN opere tuo utilitatem spectauimus Ecclesiarum, vt discant qui ignorant, eruditi testimoniis scripturarum, qua debeant ueneratione sancta suscipere, & altaris Christi ministerio deseruere, sacrosq; Calices, & sancta velamina, & caetera, quae ad cultum Dominicae pertinent passionis, non quasi inania, & sensu carentia, Sanctimoniam non habere, sed ex consortio corporis, & sanguinis Domini sublimi maiestate veneranda. Ita refertur ex S. Hieronymo ep. ad Theophilum Alexandrinum ante libros Paschales. Ego vero apud illum non reperi.

Corporale non nisi ex lino fiat, & quare.

CORPORALE, cui superponitur corpus 13
K 3 Domi-

Domini, non aliud quam lineum esse oportet, quoniam Ioseph linteum mundum legitur emisisse, vbi corpus Dominicum inuoluit. Nam & linteum purum est germen terræ, & Dominus purum & verum corpus habuit; non simulatum. Et sicut linteum per multos sudores peruenit ad candorem; ita Iesus Christus multis affectus passionibus migravit ab hoc sæculo, & ad candorem resurrectionis, atque immortalitatis perductus est.

Alcuinus de diuin. Off. Eccl. de celebr. Missæ. Vide in p. 3. c. 17. ne missas. c. consulto omnium. n. 22.

De eodem: & quod alia materia in corporali lineo non misceatur, nec in altari remaneat, nisi tempore Missæ: & quomodo lauandum.

14. CORPORALE, super quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo linteo sit, nec in eo alterius generis materia pretiosior, aut vilior misceatur, nunquam super altare maneat, nisi in tempore Missæ; sed aut in sacrario cum libro ponatur, aut cum Calice, aut Patena in mundissimo loco recondatur. Vel quando abluitur à Sacerdote, Diacono, vel Subdiacono primo in Ecclesia, in loco & vase ad hoc preparato abluatur, eo quod et Dominico corpore & sanguine infectum sit. Post hæc à lauandario in nitido loco ponatur. *Concilium Rhemen. c. 3. Burchardus lib. 3. c. 98. Sacerdotale Roman. l. 1. c. 13.*

Exple

Expleta Missa, Calix cum Patena, & Sacramentorum liber cum vestibus Sacerdotalibus in mundo loco sub sera recondantur.

Idem Concil. Rhemen. c. 5. Burchar. eod. l. 3. c. 97. 15

Pallæ, & Vela altaris sordidata qualiter lauanda.

PALLA & Velum, quæ in sacrario sordidata fuerint, Diaconi cum humilibus ministris intra Sanctuarium lauent; non eicientes foras à Sanctuario velamina Dominicæ mensæ, ne forte puluis Domini corporis male decidat, sindone foris delata, & erit hoc operanti peccatum: ideo in Sacrario ministris præcipimus cum diligentia custodire. Pallæ vero in alia pelui lauentur, Vela in alia. S. Clemens epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini. Vide Pontificale Romanum in ordinatione Subdiaconi. 16

a Pallas] Intellige sindones, & corporalia. Vide infra p. 3. c. 18. num. 4.

Diligenter emundanda altaris paramenta, & vasa; & honorifice tractanda.

CVRAM habeas diligenter de munditia & nitore paramentorum altaris, & sacrorum vasorum; & cum honore & omni diligentia tractetur ille, qui est Angelis & Archangelis tremebundus. S. Bonau. de preparatione ad Missam c. 4. 17

Mundissimis linteis altaria cooperienda.

- 18 *Vide infra §. sequenti de Ecclesiis, c. observandum, n. 33. & c. Altare sit. n. 40. nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecere etiam in profanis, teste Innocentio 3. de custod. Eucharist. c. fin. Burchard l. 3. c. 50. l. 3. c. 97.*

Altaris vestimenta sacra, & vasa præ vetustate consumpta incendantur, & cineres in occulta loca proijciantur.

- 19 ALTARIS Palla, Cathedra, Candelabrum, & Velum, si fuerint vetustate consumpta, incendantur: quia non licet, ea, quæ in Sacratio fuerint male tractari; sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in Baptisterium inferantur, ubi nullus transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pavimentorum iactentur; ne introeuntium pedibus inquinentur. *s. Clemens de cons. dist. 1. c. eod.*

Sacra vasa furto subtrahere cupiens diuinitus punitur.

- 20 NOCTE confurgens Subdiaconus quidam ingressus est basilicam Sanctorum Chrysanthi & Dariae; deinde, per fenestram ingrediens cellulam, ac per obscuritatem noctis palpanis manibus, aliquos de vreis capit; deinde, egredi cum præda cupiens, per totam noctem circumiens, nunquam potuit aditum, vnde ingressus fuerat, repetere.

reperire. Dato vero die, dum opera sua obtegi
consciis sceleris voluit, iuxta illud: Qui male agit, *Io. 3.*
odit lucem, vt non manifestentur opera eius. oc-
cultauit se in angulo cellulæ tota die, ne videre-
tur. Sequenti vero nocte, quæsiuit iterum adi-
tum, sed reperire non potuit: sic per trium nocti-
um curricula fecit. Tertio vero die, cum iam fa-
me curciaretur, accessit eoram populo ad fene-
stram; & relicto argento, confessus opus suum,
egressusque est foras cum magna verecundia; nec
latuit scelus quod gesserat populos, qui ade-
rant. *Gregor. Turon. l. 1. de glor.*

Martyrum, c. 38.

